

Verslag Ontwerpatelier Voorkeursalternatief Dollarddijk (22 april 2026)

Projectnaam: Versterking Dollarddijk

Datum bijeenkomst: 22 april 2026

Locatie bijeenkomst: Borgerswoldhoeve (Flora 2, 9642 LW Veendam)

Ontwerpatelier voorkeursalternatief Dollarddijk

Op 22 april 2025 heeft het waterschap een ontwerpatelier georganiseerd voor het project dijkversterking Dollarddijk, bedoeld voor de (genodigde) betrokkenen en belanghebbenden in het gebied. Deze bijeenkomst, is gehouden in de Borgerswoldhoeve in Veendam. De bijeenkomst vormt een vervolg op de bijeenkomst van 4 december 2025 waarin de Kansrijke Alternatieven zijn vastgesteld. In totaal hebben vijf personen de bijeenkomst bijgewoond. Een lijst van aanwezigen is opgenomen in bijlage 2.

Opening en mededelingen

In zijn welkomstwoord licht André Truin namens het waterschap het doel en het programma van de middag toe. André benadrukt dat de versterking Dollarddijk als HWBP-project tevens onderdeel is van het Programma Meegroeierende Kust. Het doel van de bijeenkomst is tweeledig:

- Gezamenlijk koers bepalen voor het Voorkeursalternatief (VKA) versterking Dollarddijk;
- Op basis van de huidige beoordeling vanuit techniek en omgeving bepalen welke (onderzoeks-)vragen en dilemma's er nog spelen.

Dit verslag volgt zo veel mogelijk het programma van de middag.

Stand van zaken en terugblik op het ontwerpproces

Na het welkom van André geeft Marco Veendorp een toelichting op het doorlopen ontwerpproces en de stand van zaken tot heden. Het is één jaar geleden dat de startbijeenkomst voor de versterking Dollarddijk is georganiseerd waar bouwstenen voor de dijkversterking zijn opgehaald. Sindsdien zijn deze nader onderzocht in ontwerploops waarbij is gerekend en getekend. Tussentijds zijn belanghebbenden actief betrokken in het eerste ontwerpatelier, de werk- en adviesgroepen en individuele gesprekken. Ook heeft eenieder de mogelijkheid gekregen om zienswijzen toe te sturen op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), en is er onafhankelijk advies gegeven door de commissie m.e.r.. In ontwerploop 2 zijn, vanuit de bouwstenen, drie alternatieven opgesteld bestaande uit een combinatie van pijler 1: sterke dijk en pijler 2: de kleibron. Momenteel loopt ontwerploop 3 waarin vanuit de Kansrijke Alternatieven wordt toegewerkt naar een Voorkeursalternatief (VKA). Wanneer deze is vastgesteld wordt naar verwachting medio volgend jaar de Planuitwerkingsfase opgestart die momenteel wordt voorbereid. Het Waterschap koerst op een eerste schop in de grond in 2029. Op dit moment is een richting bepaald voor het VKA die tijdens deze bijeenkomst in concept aan de aanwezigen wordt gepresenteerd.

Ingekomen zienswijzen NRD, Advies Commissie m.e.r. en terugblik nota Kansrijke Alternatieven

Na de terugblik op het ontwerpproces van Marco geeft André een toelichting op de binnengekomen reacties vanuit de omgeving op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en Nota Kansrijke Alternatieven. Ook wordt ingegaan op het advies van de commissie m.e.r. op de NRD.

Er zijn zes zienswijzen ingediend op de NRD door Nederlandse en Duitse belanghebbenden waarvan de volgende worden toegelicht:

- De stichting landschap Oldambt/ IVN Westerwolde vraagt aandacht voor het initiatief van Aa naar Zee en kaart aan dat de versterking Dollarddijk een geen-spijt maatregel moet vormen voor deze ontwikkeling.
- De stichting het Groninger Landschap vraagt aandacht voor een mogelijk vierde alternatief bij polder Breebaart waarbij de oude zeedijk wordt versterkt en Polder Breebaart meer

wordt opengesteld aan de zee. Gezien de omvang van dit voorstel, en de mogelijkheid die dit biedt voor compensatie, is besloten om dit in een apart spoor te onderzoeken binnen de Verkenning. Dit betekent dat het dijktracé Polder Breebaart vooralsnog buiten beschouwing wordt gelaten in het voorkeursalternatief voor de Dollarddijk, wat vertraging op het project voorkomt.

- Vanuit Duitsland wordt door verschillende overheden en organisaties aandacht gevraagd voor het in beeld brengen van milieueffecten op Duits grondgebied voor natuurwaarden en waterveiligheid.
- Rijkswaterstaat vraagt op informele basis (buiten de zienswijzen om) meer aandacht voor de Kader Richtlijn Water (KRW).

De commissie m.e.r. heeft een advies gegeven op de NRD waarvan André de belangrijkste punten toelicht:

- De samenhang met Programma Meegroeierende Kust dient nader te worden onderzocht in het MER. Hierbij worden ook cumulatieve effecten op pragmatische wijze meegenomen voor projecten die het plangebied raken en waar een mogelijk cumulatief effect van kan worden verwacht.
- De milieueffecten voor het onttrekken van slib wordt benoemd door de commissie m.e.r. waarbij is gesteld dat het uitgangspunt is dat dit een positief effect heeft op het thema natuur. Een nadere beschrijving wordt toegevoegd over de noodzaak om deze effecten te monitoren om een beter beeld te krijgen van de lange termijneffecten.
- De commissie m.e.r. adviseert om het alternatief voor deeltracé Polder Breebaart apart te onderzoeken waarbij ook het achterliggende gebied in ogenschouw wordt genomen.

De genodigden van het ontwerpatelier geven aan dat er geen verrassende of onoverkomelijke zaken zijn ingebracht in de zienswijzen of het advies van de commissie m.e.r..

Voorafgaand aan het ontwerpatelier zijn op 24 maart jl. een bijeenkomst van de Werkgroep procedures en vergunningen en van de Adviesgroep Dollarddijk georganiseerd waarin ook een conceptversie van de Nota Kansrijke Alternatieven is besproken. Vanuit de Adviesgroep zijn een aantal zaken aangedragen die beter gemotiveerd hadden mogen worden in de Nota Kansrijke Alternatieven om zo de afwegingen wat meer te verduidelijken. Piet Riemersma licht de belangrijkste punten toe en stelt voor om de verheldering met betrekking tot deze punten ook nog op te nemen en nader toe te lichten in de Nota Voorkeursalternatief.

De Adviesgroep vraagt nadere toelichting over het criteria uitbreidbaarheid uit het Afwegingskader. De vraag is of de keuze voor een buitenwaartse versterking in het huidige project ook betekent dat er in de toekomst buitendijks versterkt dient te worden. Piet licht toe dat dit bij de opvolgende versterking niet vanzelfsprekend is en dit dan opnieuw zal worden afgewogen. Uitgangspunt is dat de huidige dijk versterkt wordt over de as, waarbij het middelpunt van de dijk op dezelfde plek blijft. Dit om gebruik te kunnen maken van slib uit de Eems-Dollard waarvoor een robuuste dijk met flauw buitentalud benodigd is. Voor de huidige versterking betekent dit dat er voor een deel buitenwaarts wordt versterkt. Ook wordt er gedeeltelijk binnendijks versterkt in verband met de binnenwaartse stabiliteit. Bij de een volgende versterking is dit wellicht anders.

De Adviesgroep vraagt waarom er voor de Reiderwolderpolder en Carelcoenraadpolder buitendijks wordt gezocht naar ruimte voor versterking en in mindere mate voor de binnendijkse gebieden. Piet legt uit dat dit nodig is om een oplossing in grond zoals bedoeld binnen de Meegroeierende Kust

(uitvoeringstechnisch, juridisch en financieel) mogelijk te maken. Zo kan klei van dichtbij worden gebruikt dat gemaakt is van slib uit de Eems Dollard, waar we als samenwerkende partijen achter staan. Ook willen we de benodigde ruimte om het slib te drogen beperken door de klei te rijpen op de dijk, naar het principe van de Rijpdijk. Voor het toepassen van de Rijpdijk is buitenwaartse versterking de enige optie omdat het (zoute) slib alleen aan de buitendijkse zijde mag worden toegepast. Tot slot is uit de technische onderzoeken gebleken dat er dure aanvullende maatregelen nodig zijn op trajecten met een kwelsloot om de stabiliteit van de dijk te waarborgen wanneer deze naar binnen wordt verplaatst. Dit is omslachtig en stuit op maatschappelijk erg hoge kosten. De binnendijkse opvangstrook voor vee draagt ook bij aan de stabiliteit van de dijk en wordt ook deels opgehoogd als onderdeel van dijkversterking. Bij een binnenwaartse asverschuiving tot aan de kwelsloot ontbreekt dit grondlichaam waardoor er een damwand geplaatst zou moeten te worden of de kwelsloot zou moeten worden opgevuld. Er is weliswaar gerekend aan het verleggen van de deze kwelsloot en het plaatsen van damwanden maar in beide gevallen bleken de maatschappelijke kosten buitenproportioneel. Deze afweging wordt nader beschreven in de Nota Kansrijke Alternatieven aan de hand van de criteria uit het afwegingskader en zal ook in de Nota VKA nogmaals uitgebreid worden gemotiveerd. Voor de Kerkhovenpolder en Polder Breebaart wordt wel gekeken naar het binnenwaarts versterken omdat hier geldt dat er op delen ruimte is tussen de dijk en de kwelsloot of dat de kwelsloot ontbreekt.

De Adviesgroep geeft aan dat in de nota Kansrijke Alternatieven veel (ecologische) waarde wordt gehecht aan de geleidelijke overgang van de dijk naar de kwelder terwijl dit minder belangrijk wordt geacht door de natuurorganisaties. Piet benoemt dat de geleidelijke overgang in het demonstratieproject Brede Groene Dijk als sterke wens naar voren is gekomen vanuit natuurorganisaties ('natuurplus'). Op basis van voortschrijdend inzicht wordt er nu wordt er minder gewicht aan toegekend omdat het de Waddenzee en Eems Dollard niet helpt op systeemniveau. Er zal in de komende periode nader worden onderzocht op welke manier en locaties de kwelsloot zal verdwijnen en of deze kan worden teruggebracht wanneer dit gewenst wordt vanuit grondeigenaren en natuurorganisaties.

De Adviesgroep vraagt aandacht voor de Schorrijdebij die voorkomt op de buitenberm van de dijk bij Polder Breebaart. Piet geeft aan dat in de Verkenning hiermee rekening wordt gehouden en dat de aanwezigheid van deze soort is opgenomen in de ecologische rapporten voor het MER.

Concept VKA

Voordat het concept VKA wordt toegelicht wordt er eerst ingegaan op de onderdelen waar het VKA uit bestaat en een aantal leidende principes die een (hoofd)rol hebben gespeeld in de afweging. Het eerste onderdeel is de voorkeursoplossing voor de dijkversterking die voor de Dollarddijk bestaat uit een combinatie pijler 1: sterke dijk en pijler 2: de kleibron. Ten tweede worden de mogelijkheden voor optimalisaties (pijler 1 en 2) beschreven op basis waarvan het ontwerp in de Planuitwerking zal worden aangescherpt. Zo is uitgegaan van een worstcase-scenario voor bepaalde onderdelen, zoals het buitenwaartse ruimtebeslag, welke na optimalisatie mogelijk geringer kunnen worden. Ten derde zijn er compensatie en mitigatie maatregelen opgenomen voor bijvoorbeeld het areaalverlies als gevolg van buitendijkse versterking. Als vierde onderdeel wordt beschreven welke Meekoppelkansen als onderdeel van het VKA meegaan naar de Planuitwerking. Tot slot worden de Maatwerklocaties beschreven waarvoor aparte oplossingen nodig zijn. Dit betreft bijvoorbeeld locaties waar het VKA raakt aan woonfuncties, kustwerken, historisch waardevolle elementen en aansluiting tussen deeltrajecten van de dijk complexer is.

Er zijn vijf leidende principes die ten grondslag liggen aan het VKA:

1. *Een duurzame, toekomstbestendige en sterke dijk die mee kan groeien met de zeespiegelstijging.* Dit wordt onderschreven door de samenwerkende partijen vanuit ED2050 en is opgenomen in de kustvisie van het Waterschap.
2. *Een dijk opgebouwd uit (gerijpt) slib en klei van dichtbij.* Dit wordt tevens geambieerd door de samenwerkende partijen om bij te dragen aan het systeemherstel in de Eems Dollard.
3. *Niet verder de kwelder op dan noodzakelijk en kansen benutten binnendijks.* Er is gezocht naar plekken waar binnendijks kan worden versterkt. Hiervoor gaan we in gesprek met grondeigenaren in het gebied om de mogelijkheden te verkennen.
4. *Beperken overlast omgeving en milieu (MER).* Dit principe is meegegeven vanuit het demonstratieproject Brede Groene Dijk. We willen transportbewegingen zo beperkt mogelijk houden om de overlast op de omgeving en verstoring voor de natuur te beperken.
5. *Een robuuste dijk die past binnen het grootschalige landschap van de Dollard en het N2000-gebied.* We willen een dijk die recht doet aan het buitendijkse en binnendijkse landschap. Een robuuste dijk in de zin van groot en ook een dijk die tegen een stootje kan waardoor minder beheerinspanningen benodigd zijn.

Na de introductie van Piet presenteert Henk van Norel op hoofdlijnen het concept-VKA en de belangrijkste argumenten en afwegingen die hieraan ten grondslag hebben gelegen.

EEN FLAUW TALUD BUITENDIJKS

De golfbelasting achter de Punt van Reide is beperkt en neemt richting het Oosten bij Nieuwe Statenzijl sterk toe. Naar mate de golfbelasting hoger is blijkt een flauwer talud voor de Dollarddijk de meest kansrijke bouwsteen. Wanneer er voor een steilere dijk wordt gekozen is de benodigde kleihoogte vele malen groter. Bij de Reiderwolderpolder en Carel Coenraadpolder is bij keuze voor een (zachte) dijk die is opgebouwd uit grond daarom gekozen voor flauwere taluds. Waar de golfbelasting minder hoog is, zoals bij de Johannes Kerkhovenpolder die in de luwte van de Punt van Reide ligt, kan deze worden opgevangen met een steiler talud (grasdijk). Vanaf de Carel Coenraad polder zal het talud daarom flauwer worden richting het Oosten. In reactie op deze uitleg wordt genoemd om dit op te nemen in de leidende principes.

De huidige dijk is bij de vorige dijkversterking buitendijks versterkt met een kern van zand waar een dunne kleilaag bovenop is geplaatst (zie profiel bijlage 1). Deze dunne laag beschermt de zandkern maar is zo dun dat dit een zwakte vormt voor de hele dijk. Om deze reden wordt het buitentalud nu versterkt met een veel dikkere kleilaag die ruimte buitendijks vraagt. In de toekomst is het mogelijk dat er ook binnendijks kan worden versterkt of dat de dijk aan beide zijden wordt opgehoogd. Voor nu ligt de prioriteit bij het beschermen van de zandkern door een dikkere kleilaag aan te brengen. Ook is de mogelijkheid bekeken voor verplaatsing van de kleikern naar binnen toe, maar dit stuit zowel qua stabiliteit, uitvoering en kosten op grote bezwaren.

Op het grootste deel van het dijktraject kiest het waterschap daarom voor een buitenwaartse versterking waarbij het principe van de Rijpdijk wordt toegepast. In het oosten wordt gekozen voor een Brede Groene dijk met smalle kruin die in het oosten breed begint (talud 1:8) en smaller wordt richting het westen (talud 1:5). Gezien de grote voordelen hiervan wordt het principe van de Rijpdijk (pijler 2) zover mogelijk richting het westen doorgetrokken. Vanwege de steile(re) taluds zijn

mogelijk voor het meest westelijk traject dan ook nog in beperkte mate aanvullende kleirijperijsen noodzakelijk.

BINNENDIJKS VERSTERKEN

Er is ook overwogen om de zandkern naar binnen te verplaatsen en de dijk binnenwaarts te versterken. Dit leidt tot hoge kosten en uitstoot doordat het groot grondverzet benodigd met zwaar materieel. Ook moet er ruimte zijn binnendijks om dit te kunnen realiseren. Bij de Carel Coenraadpolder en Reiderwolderpolder zou het kanaal verplaatst moeten worden wat buitenproportioneel hoge maatschappelijke kosten met zich meebrengt. Bovendien belemmert dit ook de mogelijkheden voor het kunnen toepassen van het principe van de Rijpdijk (pijler 2).

Bij de Johannes Kerkhovenpolder wordt wel de mogelijkheid gezien voor een binnendijkse versterking omdat hier plaatselijk de opvang- en uitraasstrook voor vee veel breder is. Deze grond is echter niet in bezit van het Waterschap. We willen hier daarom wel eerst het gesprek over aangaan met de grondeigenaren voor het gebruik van gronden voor de binnenwaartse asverschuiving. Dit doen we de komende maanden in samenhang met de plannen voor Polder Breebaart. Om ook het areaalverlies buitendijks zo gering mogelijk te houden kiezen we waar mogelijk hier voor een grasdijk met steil buitentalud (talud 1:5) en binnendijkse asverschuiving. De dijken kennen hier ook in de huidige situatie al een steiler buitentalud. Ook is er meer recreatief medegebruik waardoor dit traject minder geschikt voor de toepassing van de Rijpdijk.

De binnenwaartse asverschuiving heeft ook de voorkeur voor het dijktracé bij Polder Breebaart. Initieel zou het voor de hand liggen om deze binnendijks te versterken, ook met het oog op de Schorrijdebij en de ruimte die er binnendijks is bij het ontbreken van een kwelsloot. Na de zienswijze van het Groninger Landschap over het mogelijk openstellen van Polder Breebaart aan zee kan hier mogelijk ook de oude dijk weer worden versterkt. In een apart spoor wordt onderzocht of de oude dijk in het binnenland kan worden versterkt en wat de mogelijkheden zijn voor een nieuwe (natuur)inrichting voor Polder Breebaart.

Vanuit de aanwezigen wordt opgemerkt dat het begrijpelijker was geweest wanneer de afweging voor de alternatieven op deze manier was onderbouwd in de Nota Kansrijke Alternatieven. Piet stelt voor om de voornoemde onderbouwingen en redeneerlijnen mee te nemen in de Nota Voorkeursalternatief. Oscar Borsen vraagt om ook de verhouding van de kosten hierin duidelijk op te nemen zodat 'natuur' en 'kosten' beter kunnen worden afgewogen.

KLEIBRON

Voor de kleibron (pijler 2) is de keuze gemaakt om waar mogelijke het principe van de Rijpdijk toe te passen die invulling geeft aan de nuttige toepassing en hergebruik van slib uit het Eems-Dollardsysteem, waarbij we de koppeling zoeken met Programma ED2050. Hierdoor wordt een substantiële bijdrage geleverd aan de opgave voor natuur- en systeemherstel van de Eems-Dollard. We passen het ontwerp van de dijk hierop aan. Door het gebruik van klei van dichtbij wordt gelijktijdig invulling gegeven aan de ambitie op het gebied van duurzaamheid en circulariteit. Door waar mogelijk gebruik te maken van het principe Rijpdijk hoeft geen (of nog maar beperkt) aanspraak te worden gemaakt op landbouwgrond voor het rijpen van klei. Bovendien kan op deze manier de overlast als gevolg van transport van grond en materiaal door het gebied en de verstoring op de natuur sterk worden beperkt. Naast de Rijpdijk worden ook de kleidepots bij Polder Breebaart en Nieuwe Statenzijl als mogelijke kleibron beschouwd, evenals beschikbare klei van dichtbij vanuit andere projecten.

OPTIMALISATIES

De buitenwaartse versterking leidt ertoe dat de dijk bij een flauw buitentalud over de petsloot wordt aangelegd. De petsloot is een barrière voor recreanten (en honden) om op de kwelder te komen en voor vee om van de kwelder af te komen. Vanuit de adviesgroep wordt benoemd dat het mogelijk ook een leef- en paaigebied voor vis is. De petsloot heeft geen functie voor de waterveiligheid. Het is van belang om nader af te stemmen met de grondeigenaren en natuurorganisaties over de mogelijkheden voor het eventueel terugbrengen van de petsloot of andere maatregelen die genomen kunnen worden met betrekking tot toegang, veekering of ecologische waarde. In de Nota VKA zal hier aandacht aan worden gegeven.

COMPENSATIE EN MITIGATIE MAATREGELEN VOOR NATUUR

De keuze voor een "zachte" grondoplossing bestaande uit een Brede Groene Dijk dan wel grasdijk opgebouwd uit gerijpt slib vraagt veel ruimte. Hoewel we met de keuze voor het VKA een substantiële bijdrage leveren aan het natuurherstel van de Eems-Dollard kan niet worden voorkomen dat er enig areaalverlies optreedt aan kwelders. De huidige wet- en regelgeving (N2000, Kaderrichtlijn water (KRW), Natuur Netwerk Nederland (NNN) en Werelderfgoed) vereist dat we deze effecten zo beperkt mogelijk houden en zo nodig compenseren. Onderdeel van het concept VKA zijn (binnendijkse) zoekgebieden voor natuurcompensatie en mitigatie: Polder Breebaart, het Kleidepot bij Nieuwe statenzijl en de Gebiedsontwikkeling Eemszijlen. Als belangrijk uitgangspunt hanteren we dan ook dat we niet verder de kwelder op gaan dan noodzakelijk voor de waterveiligheid. Daarbij benutten we de aanwezige ruimte binnendijs en compenseren we waar nodig.

MEEKOPPELKANSSEN

Binnen de Verkenning hebben we ook de mogelijke "Meekoppelkansen" in beeld gebracht. Dat zijn opgaven en maatregelen die weliswaar niet direct bijdragen aan de waterveiligheid, maar wel gelijk met de dijkversterking kunnen worden meegenomen. Dit betreft bijvoorbeeld opgaven en maatregelen op het gebied van natuur(herstel), klimaat en recreatie. De belangrijkste meekoppelkansen die we gaan meenemen maakt integraal onderdeel uit van het VKA. Door voor de dijkversterking (her)gebruik te maken van slib wordt namelijk een substantie bijdrage geleverd aan het natuur- en systeemherstel van de Eems-Dollard. Daarnaast wordt gekeken naar de toepassing van klei uit de kleidepots bij Polder Breebaart en Nieuwe Statenzijl. In de Nota VKA zal een nadere motivatie worden gegeven van de MKK die doorgaan en welke zijn afgevalen.

MAATWERKLOCATIES

Tot slot zijn er Maatwerklocaties aangewezen die vragen om aparte uitwerkingen. Het betreft locaties waar het VKA raakt aan bijvoorbeeld kustwerken, woonfuncties, historisch waardevolle elementen en aansluiting tussen deeltrajecten van de dijk complexer is. De oplossingen voor de waterveiligheidsopgave op deze maatwerklocaties (zie bijlage 1) worden nader uitgewerkt in de Planuitwerking.

Nadere toelichting op de afweging voor het Voorkeursalternatief

Na een korte pauze volgt een nadere toelichting op de afweging van de Kansrijke alternatieven richting het VKA voor de dijkversterking. Vervolgens worden de kennisleemtes en dilemma's benoemd.

TECHNIEK

Jos van Zuylen gaat in op de afwegingscriteria voor techniek waarbij de nadruk ligt op toelichting pijler 2: de kleibron. Voor de kleibron is uitgegaan van oplossingen die kunnen voorzien in de

kleibehoeft voor de versterking van het gehele traject. Dit sluit niet uit dat er ook klei vanuit de kleidepots in Polder Breebaart en Nieuwe Statenzijl kan worden benut of andere kleibronnen die vanuit de meekoppelkansen zijn aangedragen. Wel moeten deze uiteraard voldoen aan de hiervoor gestelde eisen.

Het proefproject met de Rijpdijk heeft aangetoond dat dit een kansrijk alternatief is voor het versterken van de Dollarddijk. De aanname is wel gemaakt dat er minimaal 150.000 kuub klei nodig is om hiermee een begin te maken en het project te kunnen starten. Het slib dat wordt benut voor de rijpdijk is afkomstig uit het Zeehavenkanaal Delfzijl welke jaarlijks wordt gebaggerd om de vaargeul op diepte te houden. Dit slib wordt ten behoeve van de dijkversterking (Rijpdijk) aangeland aan de westzijde van de Punt van Reide waarna het via leidingen zal worden getransporteerd richting het dijktraject. De exacte locatie voor het aanlanden van slib moet nog worden gezocht. Tijdens het proefproject zijn verschillende manieren onderzocht voor het aanbrengen van sliblaagjes over een langere periode. Wanneer de versterking van de Dollarddijk wordt gestart wordt een proefperiode van 2 jaar gebruikt om het rijpproces efficiënter in te richten. De verwachting is dat het rijpen van klei ca. 8 - 10 jaar zal duren waarbij de dijktracés langs de Carel Coenraadpolder en de Reiderwolderpolder compleet worden benut.

Uit de zaal komen vragen over het mogelijke risico van het aantrekken van broedvogels op de Rijpdijk en hoe hiermee om te gaan. Verschillende oplossingen en voorzorgsmaatregelen worden besproken. Afgesproken wordt dat hiervoor een ecologisch protocol zou moeten komen en dit ook te agenderen op de eerstvolgende bijeenkomst van de Adviesgroep.

MILIEUEFFECTRAPPORTAGE EN OMGEVING

Klaas de Jong presenteert de tussentijdse resultaten vanuit het MER waarin de milieuthema's worden toegelicht die onderscheidend zijn geweest in de afweging voor het concept VKA.

Voor het alternatief de Brede Groene Dijk met smalle kruin is naar voren gekomen dat deze het grootste ruimtebeslag buitendijks benodigd en daarmee effect heeft op de natuurwaarden buitendijks en het agrarisch gebruik van de kwelder. De Groene dijk met een steil buitentalud en binnenwaartse asverschuiving heeft voornamelijk effect op de uitraasstrook voor vee binnendijks.

De Rijpdijk scoort positief ten opzichte van de kleirijperijen en klei van elders. Zo wordt er minder verstoring op natuur en overlast voor de omgeving verwacht omdat er minder transportbewegingen nodig zijn. Wel moet er nader onderzocht worden hoe de tijdelijke effecten van uitspoeling van slib kunnen worden beperkt in de uitvoeringsperiode. Het onttrekken van slib aan de Eems Dollard wordt meegenomen als positief effect op de korte termijn. Er is wel nader onderzoek nodig binnen het Programma ED2050 over de effecten op de lange termijn. Momenteel wordt daarvoor een gezamenlijk slibstrategieplan vooruitgewerkt waarin ook aandacht is voor onderzoek en monitoring. Hiermee wordt ook invulling gegeven aan het advies van de commissie m.e.r..

De samenkomende begrenzing van het N2000 gebied, de KRW, NNN en het werelderfgoed wordt ter discussie voorgelegd aan de aanwezigen om de aan te houden grens voor compensatie en mitigatie areaalverlies natuur te kunnen bepalen. De (theoretische) administratieve grenzen komen niet overeen met de (praktijk) grenzen in het veld. Vraag is welke grenzen we voor de verschillende thema's moeten hanteren. Eelco Slaaf geeft aan hier op een later moment een nadere toelichting op te geven om het Waterschap verder te helpen voor dit vraagstuk. Afgesproken wordt dat het waterschap hier zo snel mogelijk een afspraak voor belegd.

Samenvatting en doorkijk vervolg

Het concept-VKA wordt verder uitgewerkt en gemotiveerd in de Nota VKA. Deze wordt eind juni 2026 ook nog besproken in de Werkgroep procedures en vergunningen de Kwelderadviesgroep Dollarddijk en daartoe nog voor de zomer 2026 voor commentaar rondgestuurd. Ook zal er voor de zomer een dijkbijeenkomst voor de omgeving worden gepland.

De verwachting is dat het VKA met input van de Werkgroep, Adviesgroep en Dijkbijeenkomst direct na de zomer vastgesteld kan worden. Een uitzondering hierop geldt voor het gedeelte Breebaart. De VKA zal daar eind 2026 worden vastgesteld.

In de volgende fase van het project (de "Planuitwerking") wordt het VKA, verder uitgewerkt tot een uitvoeringsgereed ontwerp. Daarin worden ook de mogelijkheden voor optimalisatie, Meekoppelkansen en het compensatie en mitigatie plan voor natuur verder uitgewerkt. Samen met de partijen Meegroeierende Kust werken we dan ook het slibstrategieplan en MER -fase 2 verder uit. Aan het einde van de Planuitwerking nemen we een projectbesluit en worden de benodigde vergunningen aangevraagd.

In 2029 verwachten we dan te kunnen starten met de uitvoering van het project. Naar verwachting duurt de uitvoering van het project dan ca. 10 jaar (2029 – 2039) waarna de dijk weer volledig op sterkte is.

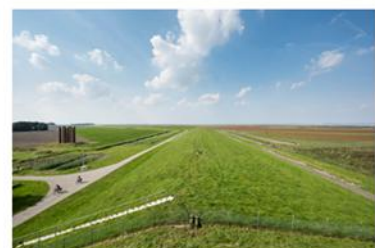
Bijlage 1: Hand-out presentatie ontwerpatelier VKA 22 april 2026

Opening en mededelingen

WELKOM iedereen!

- Verslag van de middag wordt gemaakt en toegezonden. (mits gegevens bekend)
- Iemand bezwaar tegen het maken van foto's?
- Bredere context Versterking Dollarddijk → Programma Meegroeierende Kust

Programma Meegroeie Kust

LEGENDA

- Water
- Wadi/kwelder
- Land
- Plaats
- Grens
- Aangekochte gronden
- Dijk

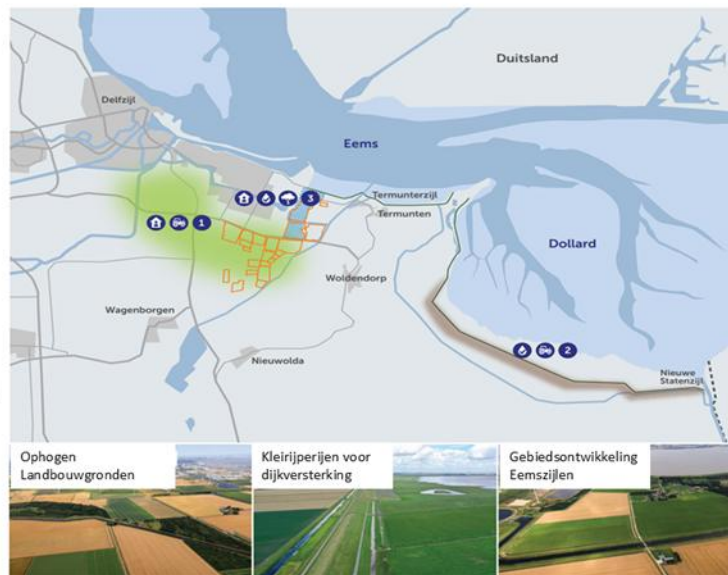
0 km 1 km 2 km

Pijlers Meegroeie Kust

- Ophogen van landbouwgrond (300-500 ha)
- Kleirijperij (ca. 250 ha)
- Groen-blauwe bufferzone met estuariene natuur (150-200 ha)

Functies

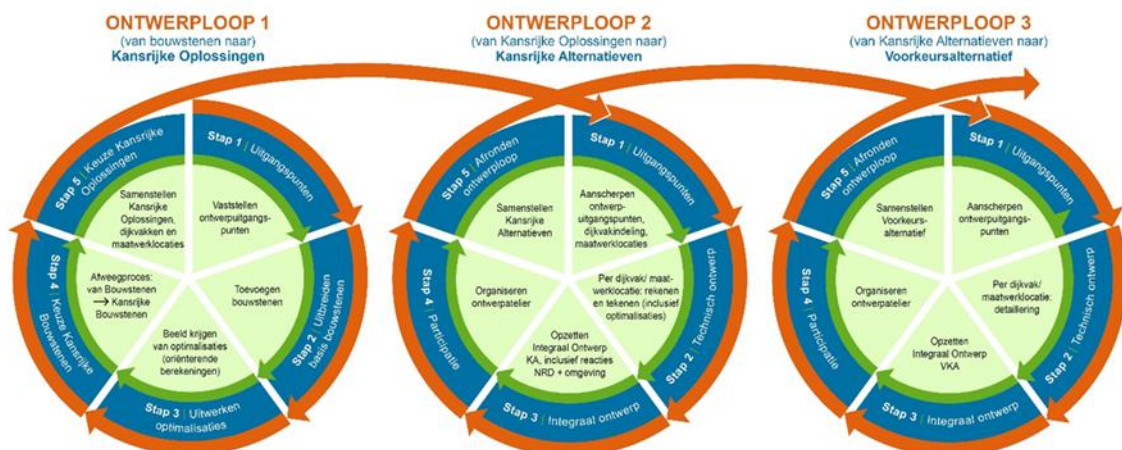
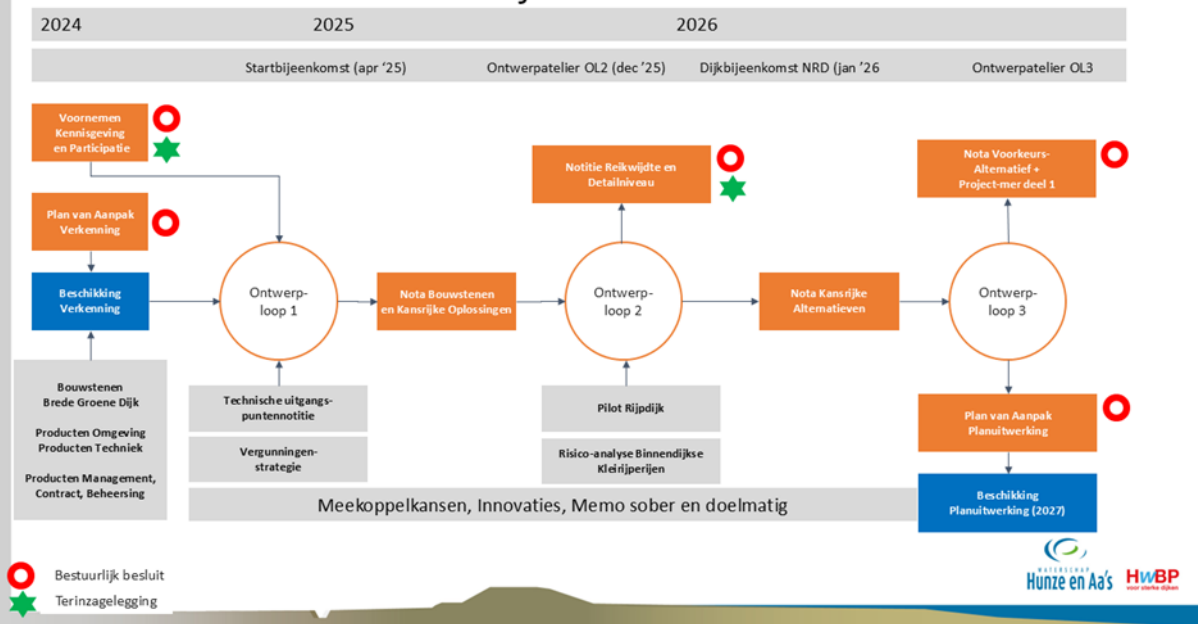
- Landbouw
- Natuur
- Waterveiligheid
- Leefbaarheid

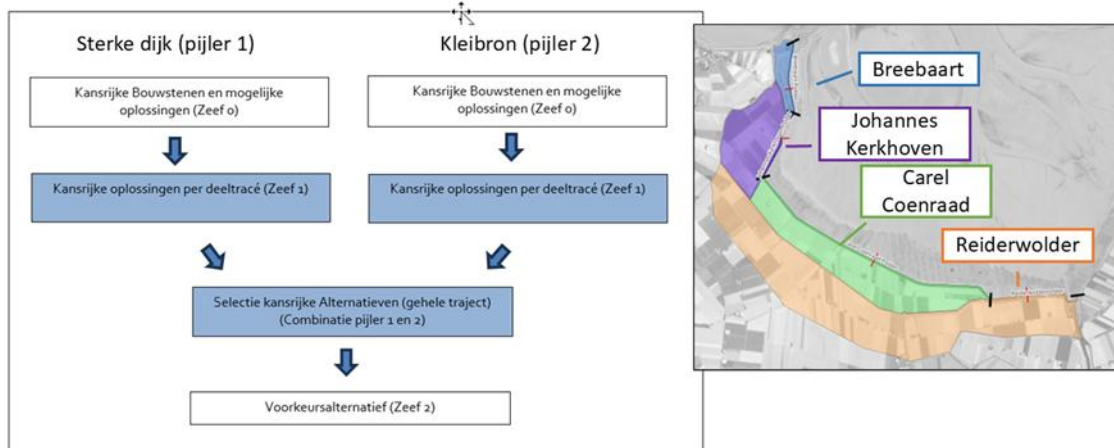
Doel van vandaag

- Gezamenlijk de **koers bepalen** voor het VKA
- Op basis van de huidige beoordeling vanuit **techniek en omgeving** bepalen welke (onderzoeks-)vragen en dilemma's er nog spelen.

Processchema Dollarddijk

Samenstellen Alternatieven Ontwerploop 2

Reminder Kansrijke Alternatieven

	Pijler 1	Pijler 2
Alternatief 0 (Referentiealternatief)	Harde bekleding	Klei van elders
Alternatief 1:	Brede Groene Dijk met smalle kruin (met herverdeling zandkern)	Rijpdijk
Alternatief 2:	Groene Dijk met steil buitentalud en plaatselijk binnenwaartse asverschuiving	Kleirijperijen

Agenda

- 13:30 Opening + Mededelingen
- 13:35 Doel + Agenda
- 13:40 Stand van zaken + Terugblik ontwerpproces
- 13:50 Ingekomen zienswijzen, Advies Cie mer en Reacties Nota KA
- 14:10 Resultaten onderzoeken (zeef 1) en Inzichten voor VKA (zeef 2)
Presentatie + Reflectie concept VKA
- 15:10 Pauze
- 15:30 Nadere Toelichting Afweging VKA + Vervolg
Beoordeling op het afwegingskader
Discussie & ophalen dilemma's/kennisleemtes
- 16:50 Samenvatting en doorkijk vervolg
- 17:00 Afsluiting (met hapje en drankje)

Ingekomen zienswijzen NRD, advies Commissie mer en terugblik nota Kansrijke Alternatieven

- Zienswijzen Nederland
 - Stichting Landschap Oldambt / IVN Westerwolde – Oldambt: aandacht voor Van Aa naar Zee; concept meegroeierende kust, 'geen-spijt-maatregelen'.
 - Stichting Het Groninger Landschap: aandacht voor mogelijk vierde alternatief bij polder Breebaart; versterking oude zeedijk.
 - Rijkswaterstaat → aandacht voor KRW
- Zienswijzen Duitsland
 - 4 zienswijzen, vooral ter kennisname
 - NLWKN vraagt aandacht voor milieueffecten op Duits grondgebied

Ingekomen zienswijzen NRD, advies Commissie mer en terugblik nota Kansrijke Alternatieven

- **Advies Commissie mer → 7 april 2026 (highlights): ook op website**
 - Samenhang met Programma Meegroeierende Kust
 - Effecten slibonttrekken (uitgangspunt effect positief + beschrijf monitoring effecten)
 - Kwaliteit en effecten aan te brengen klei op de dijk
 - Onderzoek alternatief Polder Breebaart
 - Onderzoek grensoverschrijdende effecten
 - Cumulatieve effecten met andere procedures Waddenzee

Ingekomen zienswijzen NRD, advies Commissie mer en terugblik nota Kansrijke Alternatieven

- Product Ontwerploop 2 Verkenning Dollarddijk
- Op agenda Werkgroep en Adviesgroep 24 maart 2026
 - Reactie leden adviesgroep
- In DB-vergadering 21 April 2026 (ter instemming)

Discussiepunten vanuit de adviesgroep

- Uitbreidbaarheid als criteria voor de dijkversterking
- Schorzijde bij
- Zoekgebied dijkversterking: waarom wel buitendijks maar niet binnendijks?
- Geleidelijke overgang Brede Groene Dijk krijgt te veel aandacht en het verwijderen van de petsloot wordt minder duidelijk beargumenteerd

Agenda

- 13:30 Opening + Mededelingen
- 13:35 Doel + Agenda
- 13:40 Stand van zaken + Terugblik ontwerpproces
- 13:50 Ingekomen zienswijzen, Advies Cie mer en Reacties Nota KA
- 14:10 Resultaten onderzoeken (zeef 1) en Inzichten voor VKA (zeef 2)
Presentatie + Reflectie concept VKA
- 15:10 Pauze
- 15:30 Nadere Toelichting Afweging VKA + Vervolg
Beoordeling op het afwegingskader
Discussie & ophalen dilemma's/kennisleemtes
- 16:50 Samenvatting en doorkijk vervolg
- 17:00 Afsluiting (met hapje en drankje)

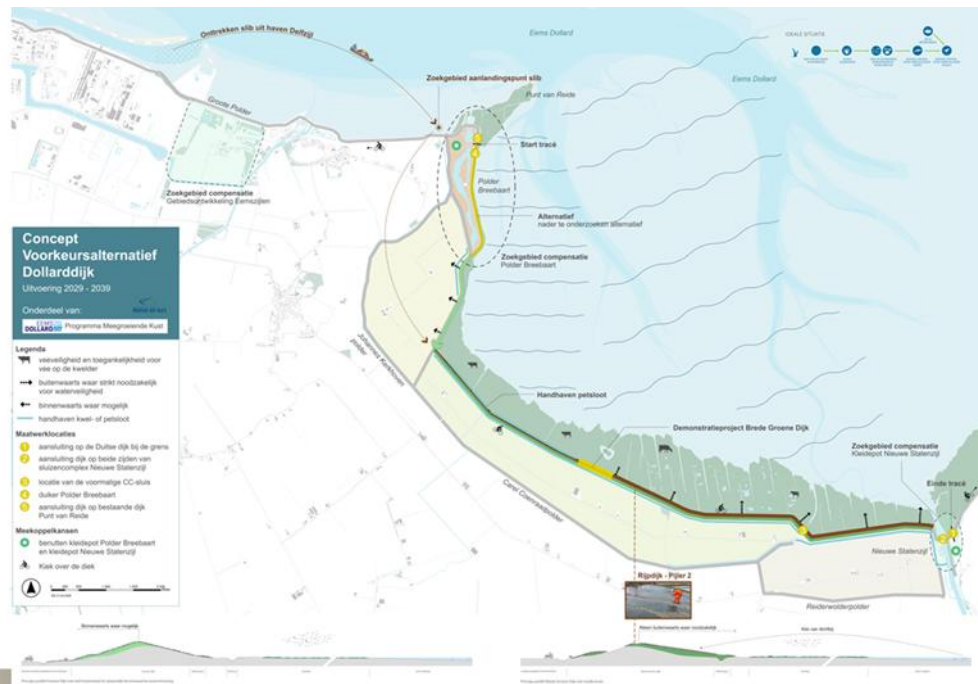
Concept VKA

- Voorkeursoplossing Pijler 1 en 2
- Optimalisaties
- Meekoppelkansen
- Mogelijkheden voor compensatie en mitigaties

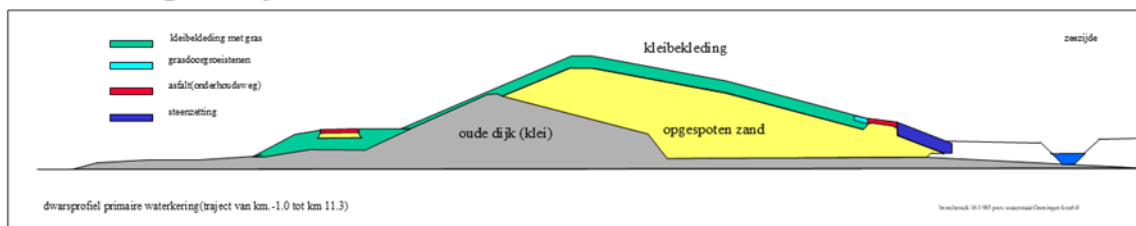
Concept VKA - Leidende principes

- Een duurzame, toekomstbestendige en sterke dijk die mee kan groeien met de zeespiegelstijging (kustvisie)
- Een dijk opgebouwd uit (gerijpt) slib en klei van dichtbij
- Niet verder de kwelder op dan noodzakelijk en benutten kansen binnendijks
- Beperken overlast op de omgeving en milieu (MER)
- Een robuuste dijk die past binnen het grootschalige landschap van de Dollard en het N2000-gebied

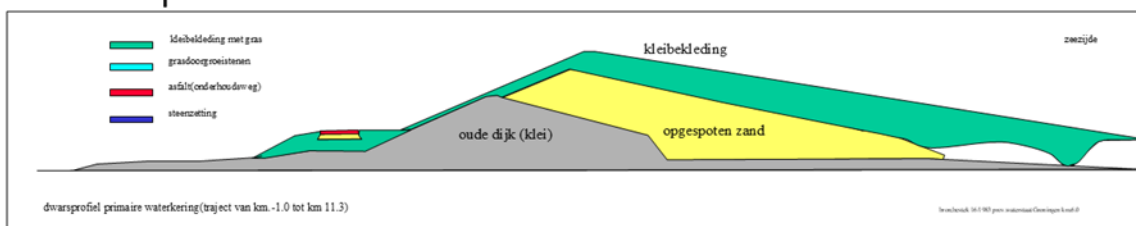
Concept VKA

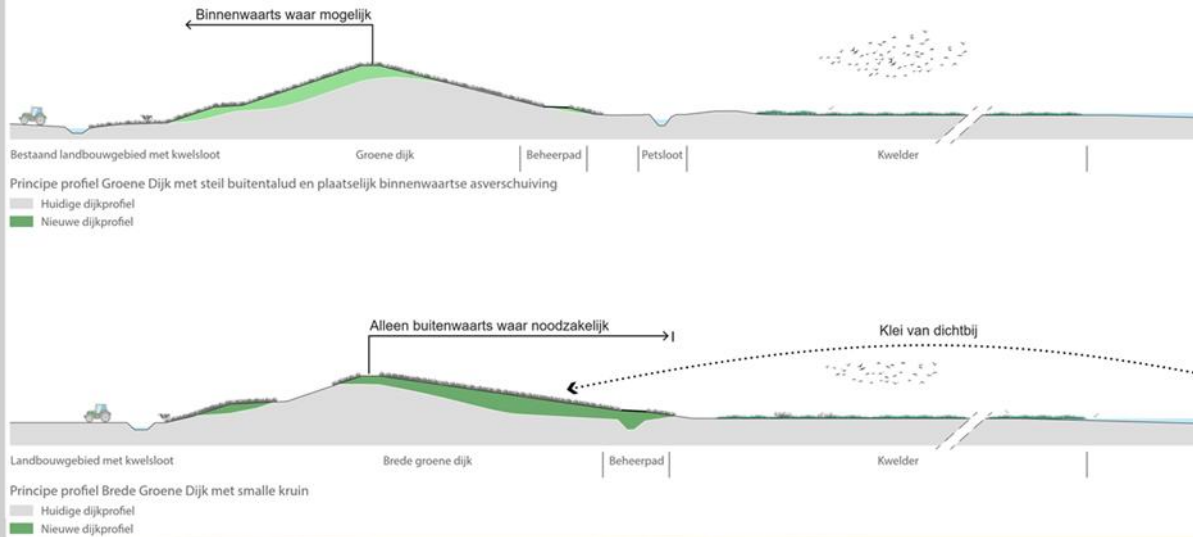
Huidige dijk

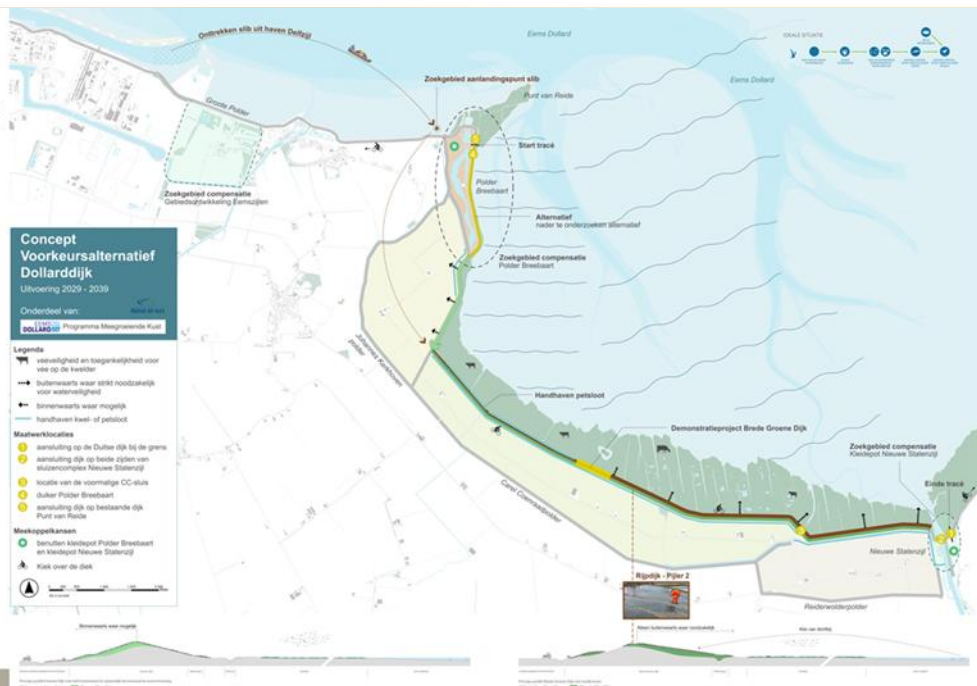
Concept VKA: BGD

Het concept VKA

Reflectie

Agenda

- 13:30 Opening + Mededelingen
- 13:35 Doel + Agenda
- 13:40 Stand van zaken + Terugblik ontwerpproces
- 13:50 Ingekomen zienswijzen, Advies Cie mer en Reacties Nota KA
- 14:10 Resultaten onderzoeken (zeef 1) en Inzichten voor VKA (zeef 2)
Presentatie + Reflectie concept VKA
- 15:10 Pauze
- 15:30 Nadere Toelichting Afweging VKA + Vervolg
Beoordeling op het afwegingskader
Discussie & ophalen dilemma's/kennisleemtes
- 16:50 Samenvatting en doorkijk vervolg
- 17:00 Afsluiting (met hapje en drankje)

Beoordeling op het afwegingskader (zeef 1)

- Nadere toelichting op de afweging van de Kansrijke alternatieven richting het Voorkeursalternatief en doorkijk vervolg

Geometrie van de dijk

De alternatieven voor de dijkversterking (pijler 1)

- BGD smalle kruin
- Groene dijk met steil talud (deel met optie as-verschuiving naar binnen)
- Harde bekleding (asfalt)

Kleibronnen pijler 2

Voor de afweging zijn we uitgegaan van methodes die op zichzelf volstaan als oplossing.

In uitwerking kunnen combinaties worden overwogen;

Let op! Investeringskosten voor een methode kunnen bij combinatie duurder uitpakken

Kleirijperijen

- Uitgegaan van 2 rijplocaties (west en oost)
- Oost (starten) en west worden om het jaar gevuld;
- Uitgegaan van 250 ha, mogelijk optimalisatie ca. 200 ha
- Equator → na rijping tot 5 jaar compensatie voor gronden

Klei van ver

- Aanleg locatie haven Delfzijl aangehouden
- Vanaf daar transport per as
- Optimalisatie bij harde bekleding door te kiezen voor zand

Beoordeling; Technische kaders:

- Oplossend vermogen
- Betrouwbaarheid
- Beheerbaarheid
- Uitbreidbaarheid
- Circulair en hergebruik materialen
- Klimaat robuust en toekomstbestendig
- Technische haalbaarheid / maakbaar
- Financiële haalbaarheid
 - Investeringskosten
 - Levensduur 50 jaar
 - Levensduur 100 jaar

MER: te onderzoeken milieuthema's

- Milieuthema's:
 - **Natuur (o.a. Natura2000)**
 - Landschap en erfgoed
 - Bodem
 - **Water**
 - Wonen, werken en leven (incl. **landbouw**)
 - Duurzaamheid
- Per thema onderzoek naar huidige situatie
- Tbv MER: mogelijke milieueffecten van de kansrijke alternatieven én het referentiealternatief

Leefomgeving en Effecten (MER)

	Sterke dijk	Kleibron
Tijdelijke effecten	• Hinder	• Tijdelijk ruimtebeslag (Rijpdijk, kleinijperij) • Neveneffecten (biodiversiteit)
Permanente effecten	• Permanente ruimtebeslag • Neveneffecten	Doorwerking keuze kleibron

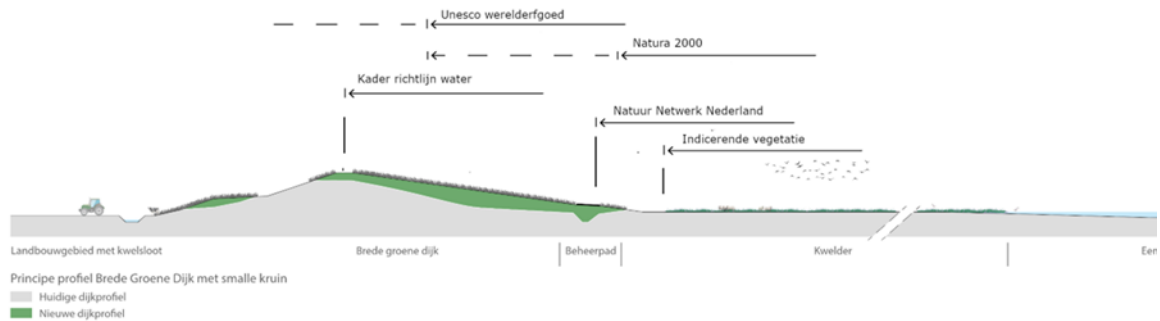
Beoordeling op hoofdlijnen

- Rijpdijk scoort goed t.o.v. kleirijperij en klei van elders, bijvoorbeeld mbt:
 - Geluid
 - Transport
 - Ruimtebeslag
- Brede groene dijk met smalle kruin --> ruimtebeslag kwelder
 - Effect op Natura2000, KRW, Landbouw
- Groene dijk met steil buitentalud --> ruimtebeslag binnendijks
 - Effect op landbouw

Inzichten uit MER richting VKA

- Natuur
 - Onttrekken slib aan Eems-Dollard → positief effect op korte termijn, nader onderzoek binnen ED2050 naar effecten langere termijn
 - Ruimtebeslag buitendijkse uitbreiding → compensatie Natura 2000 → welke begrenzing?
- Water
 - KRW: mogelijk verlies areaal bij buitendijkse uitbreiding → actualisatie Watertoets bij VKA, welke begrenzing?
 - Tijdelijke effecten voorkomen bij rijpdijk (o.a. uitspoeling slib op kwelder) → nader onderzoek, slibstrategieplan
- Landbouw
 - Ruimtebeslag
 - Buitendijks: toegankelijkheid begraasde kwelders tijdens aanleg + vluchtplaatsen & overgangen voor veeveiligheid.
 - Binnendijks: veeopvangstroken

Begrenzing: N2000, KRW, NNN, Werelderfgoed

Juridische haalbaarheid

- Natuurcompensatie en mitigatieplan
- Passende beoordeling
- Ecologisch Werkprotocol
- Slibwinning Waddenzee

Maatschappelijke meerwaarde

- Programma ED2050
- Bijdrage programma Meegroeierende Kust
- Meekoppelkansen

Openstaande vragen, onderzoeken en dilemma's

- Doorwerking op KRW en bodemkwaliteit
- Nadere uitwerking beoordeling pijler 2
- Leveringszekerheid slib
- Uitvoeringstechnische mogelijkheden Rijpdijk
- Juridische vergunbaarheid (N2000)
-
-

Discussie & ophalen dilemma's/kennisleemtes

- Discussie & ophalen dilemma's/kennisleemtes

Vorbereiden Wrap-up

Samenvatting en doorkijk vervolg

Planning richting Voorkeursalternatief (VKA)

- Werkgroep en Adviesgroep rond de zomer 2026
- Dijkbijeenkomst rond de zomer 2026
- VKA in DB-vergadering 3e kwartaal 2026

Afsluiting

Bijlage 2: Deelnemerslijst

Aanwezig:

Eelco Slaaf
Silvana Moed
Allix Brenninkmeijer
Jelle Loonstra
Oscar Borsen

Henk van Norel
André Truin
Dennis Haaijer
Marco Veendorp
Klaas de Jong
Piet Riemersma
Jos van Zuylen
Durk de Vries
Rob Nijholt

Namens:

Rijkswaterstaat
Gemeente Oldambt
Provincie Groningen
Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek
Stichting het Groninger Landschap

Waterschap Hunze en Aa's
Waterschap Hunze en Aa's
Waterschap Hunze en Aa's
Waterschap Hunze en Aa's (Arcadis)
Antea Group
Sweco
Sweco
Sweco
Sweco